

88), te podrobniije upozorava na upravo (zemaljski organi Istarskoga okružja u Pazinu od 1825 -1860. godine, Zemaljski sabor, Zemaljska vlada), na kotarske organe (carsko kraljevski kotarski komesarijati od 1814 -1850; c.k. kotarska poglavarstva od 1850 -1854; c.k. kotarski uredi od 1854. do 1868. godine), na općine, na pravosuđe (od 1848. do 1850., od 1850. do 1854, od 1854. do 1868. i od 1868 do 1918. godine), na školstvo (do 1863; školski odbori od 1863. do 1869; mjesna školska vijeća od 1869. do 1918; kotarska školska vijeća od 1869. do 1918; zemaljsko školsko vijeće od 1869. do 1918) i na ostale upravne organe. Gordana Kos osvrće se na Zagrebačku županiju (1848- 1918 str. 89-95), Dubravka Čengić na Razvoj uprave grada Zagreba u razdoblju 1850-1918). godine" (str. 97-107), Stjepan Sršan na Upravne općine 1848-1918. Struktura, poslovanje, značenje (str. 109-119); uvod, povijesni razvoj upravnih općina od 1848. do 1918. godine, organizacija upravnih općina, arhivska građa upravnih općina), Ivan Pederin na Organe austrijskog nadzora nad tiskom u Dalmaciji poslije 1848" (str. 121 - 138), Rainer Egger prikazuje Dvorsko ratno vijeće i ministarstvo rata kao središnji upravni organi Vojne krajine" (str. 139 - 155), Ferdo Močanin ukazuje na Organizacijske strukture Vojne krajine do sredine 18. st. (str. 157 - 163). Dalje, Deana Kovačec piše o Carsko krajevskom glavnom zapovjedništvu u Zagrebu kao krajiškoj zemaljskoj upravnoj oblasti (str. 165 - 172), a Silvana Planinić o Krajiškom okružnom upraviteljstvu (distrikti) i krajiškim imovnim općinama u hrvatsko-slavonskoj krajini (str. 173 - 183). Alexander Buczynski se osvrće na Nastanak i organizacijski oblik vojnih komuniteta od 1748. do 1850. (str. 185 - 194), a Andrej Čebotarev na Građu za proučavanje upravnog sustava krajiških pukovnija (1746 -1873) s posebnim obzirom na ogulinsku krajišku pukovninu br. 3" (str. 195 - 212; predmet istraživanja, uvodne napomene, arhivska građa o upravi krajiških pukovnije, stručna literatura o upravi Vojne krajine). Sadržajno veoma značajan tekst objavljen je na str. 213-232, autor mu je Ivo Ficović; naslov već sam za sebe dovoljno govori: Uništavanje hrvatskih arhiva i arhivske baštine u ratu 1991 - 1992", tj. u vrijeme jugosrpske agresije na Republiku Hrvatsku. Tekst sadrži kronologiju uništavanja, više fotografija oštećenih objekata, te više faksimila dokumenata, kao i tabelarni prikaz šteta po arhivima u Republici Hrvatskoj. Ovdje slijedi i prikaza Martina Modrušana pod naslovom: Spašavanje vrijedne arhivske građe iz ratom zahvaćenog Pokupskog Spomenica Župe Sv. Ladislava u Pokupskom (1771 - 1871)" (str. 233 - 235). Od recenzije i prikaza zbog čitalačke publike glasila u kojem se objavljuje ovaj osvrt spominjemo se samo tekst Jože Žontara, Arhivski udžbenici odnosno priručnici na slavenskim jezicima (str. 252 - 257), koji je preveden sa slovenskog jezika, te osvrt Martina Modrušana: Rasegna degli archivi di stato (str.

273 - 275) i njegove prikaze Vjesnika Historijskog arhiva Rijeka, XXXII, 32/1990. i Vjesnika Istarskog arhiva, sv. 1, Pazin 1991 godine. Na kraju je objavljen nekrolog veoma istaknutoj hrvatskoj arhivistici Josipi Paver, arhivskoj savjetnici i prijašnjoj pomoćnici direktora Arhiva Hrvatske, koja je preminula 1992. godine (Miljenko Pandžić); objavljena je i njezina bibliografija od 1967. do 1989. godine. s popisom neobjavljenih rukopisa (Ružica Kolarević Kovačić). I ovaj dvobroj Arhivskoga vjesnika Arhiva Hrvatske u Zagrebu pokazuje stručni i znanstveni kontinuitet u prezentiranju javnosti istraživanja i proučavanja hrvatskih arhivista te nekih stranih povjesničara. Svakako tereba pohvaliti da će se ubuduće težiti da Arhivski vjesnik odsada donosi primarno radove s područja arhivske teorije i prakse, a u skladu s mišljenjem: praksa najvećeg broja arhivističkih časopisa u svijetu, a pogotovo u Europi, pokazala je da su prava značajka arhivističkog časopisa studije i članci iz arhivstike, arhivske teorije i prakse i srodnih znanosti poput informatike te pomoćnih povijesnih znanosti, prije svega povijesti ustanove, institucija te inače zanemarene povijesne discipline, a neophodne za svaki ozbiljniji radu u arhivu. Izvornu arhivsku građu valja također objavljivati, ali zasebno, ili u posebnom časopisu ili u posebnim edicijama izvora, kao što je Arhiv Hrvatske objavljivao Zaključke Hrvatskog sabora i drugo. Manje tematske cjeline arhivske građe donosili bismo u dodatku Arhivskom vjesniku, odnosno kao svojevrsna "Miscellanea" (str. 7). Doduše, ovo posljednje i nije neka novost jer je i do sada od 80-ih godina Arhiv Hrvatske objavio niz Posebnih izdanja Arhivskog vjesnika. Svakako je potrebno podržati nastojanje novoga glavnog urednika Arhivskog vjesnika, pa u tome smislu treba gledati i sadržaj ovoga dvoboja.

Petar Strčić

FLUMINENSIA, Časopis za filološka istraživanja, letnik 4, št. 2, Reka 1992, 120 strani

Prva številka reške revije FLUMINENSIA (izhaja dvakrat na leto) se je pojavila leta 1989, v časih hude krize v revialnem tisku na Hrvaškem; tedaj so namreč mnoge revije druga za drugo polagoma ugašale. Prof. dr. Iva Lukežič v uvodniku dvojne številke iz leta 1991 piše, da "eden redkih kritikov-kronikov, ki so v tisku sploh zabeležili ta dogodek, sploh ni tajil začudenja, da se v časih ogromnih težav in splošnega ugašanja revij rojeva novo glasilo ter mu je v kolurni zmanjkalo prostora (ali morda volje), da ga vsaj delno tudi prikaže". Hudi časi so postali še hujši, a reška revija vseeno ni izgubila kontinuitete. Leta 1990 je ustanovitelju in izdajatelju, Filološkem oddelku reške Pedagoške fakultete oziroma Pedagoški fakulteti na Reki, uspelo izdati dvojno številko, in to predvsem z denarno pomočjo iz ožje regije. Še posebej pa so na Reki ponosni na že omenjeno

dvojno številko iz leta 1991, ki je nastajala v časih, ko se je že bila začela vojna v Sloveniji in se je malo za tem razdivjala na Hrvaškem. Na Reki tej številki pravijo "vojna številka", čeprav v njej sama vojna sploh ni omenjena. Leto 1992 je za revijo minilo bolj ali manj normalno. Izšli sta obe načrtovani številki, čeprav druga, ki jo na-meravamo na tem mestu prikazati, z rahlo zamudo šele letos. Prva letošnja številka FLUMINENSIE je pravkar v tisku.

Glavna in odgovorna urednica revije je prof. dr. Iva Lukežič, tajnica pa mag. Diana Stolac. Poleg njih so člani uredniškega odbora še Darko Gašparović, Irvin Lukežič in Milorad Stojević. Čeprav v kolofonu beremo, da gre za revijo za filološke raziskave, je že v prvi številki izdajatelj napovedal, da bodo v njej objavljali filološka znanstvena dela, ki so bodisi s tematiko ali z avtorji v zvezi z Reko, da pa bo glasilo odprto tudi za tematiko in avtorje izven omenjenega prostora, pa tudi za dela, ki ne spadajo v filologijo v ožjem smislu.

Druga letošnja številka FLUMINENSIE je razdeljena na pet tematskih sklopov. Ti so oštevilčeni z rimskimi številkami od I do V, a samo v kazalu; sicer si članki sledijo drug za drugim.

Prvi prispevek z naslovom "I nostri onorevoli" (Naši odličniki) je napisal mag. Irvin Lukežič z reške Pedagoške fakultete. Tema razprave je feljton neznanega avtorja, ki je izhajal v italijanskem jeziku v sušaškem dnevniku "Sloboda" od konca leta 1878 do sredine 1879 z naslovom, ki ga je Lukežič izbral za svoj prispevek. Gre za duhovito politično satiro, ki je zelo kvalitetna tudi z vidika literarne kritike.

Mag. Ines Srdoč-Konestra z iste fakultete piše o prvem reškem časniku z začetka XIX. stoletja ("O prvim riječkim novinama s početka 19. stoljeća"). Avtorica piše kako je prišla do zaključka, da je bil prvi reški časopis NOTIZIE DEL GIORNO, ki so ga prvič natisnili na Reki 8. septembra 1813. V članku je objavljena fotokopija omenjenega časnika (3 strani) s prevodom v hrvaščino.

Prvi prispevek naslednjega tematskega sklopa je pregledni članek profesorja reške Pedagoške fakultete dr. Milorada Stojevića "Povijest književnosti u gradišćanskih Hrvata" (Zgodovina gradišćansko-hrvaške književnosti) govori o dogajanjih v gradišćansko-hrvaški književnosti od njenega prvega zgodovinarja Fila Sedenika do danes. Iz članka je razvidno, da so vsi poskusi pisanja zgodovine gradišćansko-hrvaške književnosti pomanjkljivi in da, kot vse kaže, še vedno ni potrebnih pogojev za njen popolnejši prikaz. Vzrok za to vidi Stojević, poleg drugega, v pomanjkanju uporabnih bibliografij in strokovnjakov s tega področja, pa tudi v družbenih razmerah, ki ne vplivajo ugodno na tako delo.

Dr. Marina Kovačević z iste ustanove se v članku "Neke teorijske pretpostavke prevođenja poetskih tekstova" (Nekatere teoretične pretpostavke prevajanja poetskih besedil) ubada s prevajalsko teorijo, ki se tiče

prevajanja poezije. Terminologijo, ki jo je povzela v glavnem po francoskih virih, avtorica poskuša prilagoditi hrvaški uporabi. Poudarja potrebo po teoretičnem spoznavanju poetske predloge in po upoštevanju "pravila dominante" kot poglobitvenega dejavnika pri določanju obsega tako imenovane prevajalske svobode.

Mag. Velid Đekić z Reke na podlagi knjige Solomona Marcusa "Matematična poetika" gradi svojo razpravo o znanstvenem deležu pri proučevanju literature ("Doseg znanstvenog u istraživanju književnosti"). Vekić v povzetku svojega članka pravi: če vemo, da jezika ne moremo razložiti s pomočjo njega samega, temveč je treba poseči predvsem po znanstvenem jeziku, nam Marcusovo iskanje razlik omogoča razpravo o tem, koliko je današnja znanost sposobna s svojim jezikom razložiti literarne pojave.

Dr. Milorad Stojević je za to številko revije FLUMINENSIA pripravil še en prispevek: "O rukopisu Mate Miloradić naš pesnik" (O rokopisu Mate Miloradić naš pesnik). Stojević je objavil in pospremil s komentarji doslej neobjavljen gradišćansko-hrvaški rokopis, ki je podpisan z inicijalkami M. M.

Nov sklop odpira dr. Josip Vončina (Filozofska fakulteta Zagreb) s prispevkom "Jakov Mikalja u povijesti hrvatskoga književnog jezika" (Jakov Mikalja v zgodovini hrvaškega knjižnega jezika). Avtor se temeljito ukvarja z zelo zanimivim predpreporodnim delom Jakova Mikalje "Blago jezika slovinskega" (Zaklad hrvaškega jezika). Vončina pravi, da je Mikaljeva knjiga zanimiva tudi zato, ker življenjepis njenega avtorja vzbuja mnoge dvome; ker gre za najstarejše jezikoslovno delo, v katerem prevladujejo predvsem štokavsko-jekavske prvine; ker spada med prispevke k hrvaški starejši leksikologiji, ki so s kroatističnega vidika najslabše raziskani.

Dr. Dragica Malić z Zavoda za hrvatski jezik iz Zagreba se ubada s samostalniškim rodilnikom množine v hrvaških jezikovnih spomenikih iz XIV. stoletja ("Imenički genitiv plurala u hrvatskim spomenicima 14. stoljeća"). Po samostalniškem rodilniku množine se med seboj razlikujejo hrvaška narečja, v XIV. stoletju pa so bila leta deležna mnogih morfoloških sprememb.

Tudi o rodilniku, tokrat partitivnem genitivu v jeziku Tituša Brezovačkoga, razpravlja mag. Diana Stolac (Pedagoška fakulteta Reka) v delu "Dijelni genitiv u jeziku Tituša Brezovačkoga". Avtorica analizira uporabo partitivnega rodilnika v delih velikega kajkavskega komediografa. Stolčeva posebej opozarja na metonimijski tip pomenskih zvez (sintagem) z uradnimi nazivi in nazivi v splošni uporabi za mere, čigar stilogenost izhaja iz same rodilniške osnove.

Dr. Josip Lisac z zadrške Filozofske fakultete v članku "Goranski konsonantizam u kajkavskom kontekstu" orisuje značilnosti kajkavskega soglasniškega sistema v Gorškem kotarju. Primerja jih z značilnostmi v drugih kajkavskih govorih, pa tudi čakavskih in slovenskih. Avtor

posebej opozarja na značilnosti, ki Gorane povezujejo z ostalimi kajkavci in čakavci.

Mag. Lada Badurina z reške Pedagoške fakultete je k stoletnici izida hrvaškega pravopisa Ivana Broza prispevala članek "Stotinu godina hrvatskoga pravopisa" (Sto let hrvaškega pravopisa). Avtorica analizira pomen "Hrvatskega pravopisa" Ivana Broza in odnos tega priručnika do predhodnih tradicionalnih pravopisnih rešitev. L. Badurina pravi, da je treba Brozov pravopis imeti za zgled pri razvoju hrvaške sodobne ortografske norme.

Naslednji sklop ima samo en prispevek: "Secesija i riječke vile (prilog istraživanju povijesti stambene arhitekture u Rijeci s početka 20. stoljeća)" (Secesija in reške vile /Prispevek k proučevanju zgodovine stanovanjske arhitekture na Reki na začetku XX. stoletja), ki ga je napisala mag. Julija Loci-Barković z reške Pedagoške fakultete. Večino vil na Reki so na začetku XX. stoletja projektirali domači inženirji. Tako so tudi vile in manjše palače v višjih delih mesta (Belveder, Škurinje, Rujevica, Kozala) projektirali reški inženirji, ki so se izsolali na politehničnih fakultetah v glavnih središčih avstro-ogrske monarhije. Izjemno plodni so bili reški projektanti E. Ambrosini, V. Celligoi, G. Farcas in G. Rubinich.

V zadnjem sklopu lahko preberemo dva prikaza. V prvem, "Napokon 'Velika gramatika'", so Diana Stolac, Marija Turk, Lada Badurina in Sanda Ham s skupnimi močmi orisale zadnji, tretji del obsežne hrvaške slovnice "Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika", ki je nastal izpod peres več uglednih hrvaških znanstvenikov (Stjepana Babića, Daliborja Brozovića, Milana Mogušića, Slavka Pavešića, Iva Škarića in Stjepka Težaka). V drugem pa je Iva Lukežić prikazala "Gonan po naše, rječnik labinskog govora" (Slovar labinskoga govora) Marijana Milevoja.

Goran Filipi

JADRANSKI ZBORNIK.

Zv. 14, Pula - Rijeka 1991, 316 strani

Znanstveni časopis Jadranski zbornik u svojem višedesetljetnom izlaženju (prvi broj objavljen je god. 1953) zauzima jedno od značajnijih mjesta u proučevanju prošlosti Istre, Rijeke, Hrvatskog primorja i Gorskog kotora. Uz svoje znanstvene i stručne rubrike redovito okuplja najznačajnija pera toga područja, a i šire. Pruža širok uvid u njihova recentna istraživanja i stručne rezultate. Tu publikaciju zajedničkim naporima izdaju Povijesno društvo Rijeke sa sjedištem u Rijeci i Društvo za povijest i kulturni razvoj Istre (do god. 1993. Povijesno društvo Istre) sa sjedištem u Puli. Četrnaesti svezak Jadranskog zbornika donosi arheološke, povijesne i etnološke radove, te više prikaza osvrti, bilježaka, kao i niz drugih obavjesti. U tom pogledu možemo ga

podjeliti u dva osnovna dijela. Prvi dio čine rasprave i članci, a drugi dio obavjesti i kritički osvrti na razne publikacije, kao i niz drugih korisnih obavjesti za znanstvenu i stručnu javnost.

U prvom dijelu tiskano je ukupno deset rasprava i priloga, od toga dva su posvećena arheološkim, sedam povijesnim i jedan etnološkoj temi. Prilog Kristine Jurkić - Džin, Helenistički utjecaj na oblikovanje i dekoraciju slavoluka Sergijevaca u Puli, doprinos je poznavanju helenističkog utjecaja na spomenike rimskog razdoblja koji dostiže svoj vrhunac za vladavine Augusta. No, proces helenizacije u tom prostoru započinje još u II. st. pr. n. e. i nastavlja se tijekom I. st. pr. n. e. U konkretnom primjeru riječ je o impozantnom puljskom slavoluku Sergijevaca građenom između 29. i 27. g. pr. n. e. Kako se radi o prvoj generaciji rimskih kamenih slavoluka, utjecaj je helenizma tim očitiji, pa to autorica u svom prilogu sustavno upozorava i analizira. Ti su utjecaji osobito vidljivi u stilu i ukrasu nosećih struktura od baze, polustupova, lezena, kasetiranog luka, perjanice s krišatim Viktorijama do kapitala i ornamenta trabeacije i atika (girlande, Selena, oružje, detalji profilacije itd.) Drugi je arheološki prilog iz pera Alke Gruborović - Starac, Tri rimska nadgrobna spomenika iz Valbandona kod Pule. Plod je sustavnih arheoloških istraživanja sakralnog ranokršćanskog objekta na položaju Vela Boška u Valbandonu kod Pule koji su god. 1987 započeli pod vodstvom arheologa Fine Juroš - Mofardin. Radi se o tri fragmentarna rimska nadgrobna spomenika. Istraživanje je pokazalo da je jedan spomenik pripadao gradskom dekriyonu, drugi supruzi sevira, dok je treći natpis, daleko skromnijih dimenzija, pripadao robovskoj obitelji. Spomenici su datirani u I. odnosno II. stoljeće i izravno su bili postavljeni na ruralnim posjedima građana kolonije Pole u 5 km udaljenom Valbandonu. Oba arheološka priloga popraćena su i slikovnim prilozima.

Prilogom Mire Kolar-Dimitrijević, Gradnja bakarske pruge, započinju u Zborniku povijesne teme. Radi se zapravo o prilogu koji na visokoj znanstvenoj razini govori o inicijativi i samoj izgradnji željezničke pruge koja je tu luku Hrvatskog primorja povezala s kontinentalnom Hrvatskom. O toj se ideji počelo ozbiljno raspravljati još god. 1893. Njena je izgradnja započela tek god. 1927, a savršena je sredinom 1931 u tijeku velike svjetske gospodarske krize koja je zahvatila i to područje. Zato planirani učinci tog odvojka od Škrljeva (Rijeke) do Bakra u dužini od 10.300 metara i nisu ispunili očekivane rezultate. Osim same analize okolnosti u kojima segradila ta pruga, autorica u svojoj raspravi vrlo opširno utvrđuje problem: od same ideje za njenu izgradnju do socijalnih i gospodarskih problema u tom prostoru, kao i globalnih odnosa koji su vladali u Hrvatskom primorju te kontinentalnoj Hrvatskoj itd. Na